

El Congrés: vint anys

“El Congrés, a manera de gran assemblea constituent i omnívora, considerava ‘cultura catalana’ tota cosa movent o no movent, animal, pedra o programa polític, que es poguera trobar en el territori dels Països Catalans: les obres públiques, la sardana, els rius i els seus afluent, la pedagogia del futur, Montserrat, els clubs de futbol i la medicina preventiva.”

Han passat vint anys, des d'aquell 1977 que segons com es mire sembla tan remot o tan pròxim, i encara no sabem si aquest parell de dècades han estat només un inici de normalitat civil, cultural i política, o si han estat en elles i per elles mateixes tota una època històrica. Fa vint anys tot just eixíem d'una llarga foscor inútil, d'una aparent immobilitat forçada, i teníem la sensació, personal i col·lectiva, que el futur era cosa nostra, com un camí tot nou que podíem recórrer a mesura que l'anàvem construint. Va ser un temps que exigia fer un ràpid balanç de l'estat de l'herència rebuda, saber quina era la part inútil i la part aprofitable, i una vegada fets els comptes amb el passat llançar-se cap al futur sense més incerteses, amb tota la convicció de viure un moment ple de profecies de compliment segur. Aquesta fe en les il·limitades possibilitats que s'oferien pot semblar ara una mica ingènua, irreal, considerant sobretot, *a posteriori*, com hem hagut de moderar la fantasia. Però llavors era el temps de l'optimisme històric, i així havia de ser, si bé es mira. Per molt poc fonamentades que estigueren, en la realitat dels fets, algunes de les dimensions d'aquell optimisme.

Jo vaig participar molt activament en l'àmbit d'Antropologia (ara hi he participat també, en la commemoració), i no sé si en els altres àmbits del Congrés de Cultura Catalana la desproporció entre allò que ja estava fet i allò que calia fer era tan gran com en el nostre. Perquè en el camp de l'etnologia o de l'antropologia social, la distància entre la realitat i el projecte era immensa: sabíem molt poc, i calia saber molt. I començant per una imatge ambiciosa del que no sabíem, els redactors de la ponència o document de conclusions del nostre àmbit declaràvem no saber ni tan sols quin era el contingut real de l'expressió “cultura catalana”, objectiu general del congrés. Potser era obligació nostra fer-nos aquesta pregunta, precisament des de l'àmbit de l'antropologia, la qual, en una de les seues accepcions, és en certa manera la “ciència de la cultura”. Perquè el Congrés, a manera de gran assemblea constituent i omnívora, considerava “cultura catalana” tota cosa movent o no movent, animal, pedra o programa polític, que es poguera trobar en el territori dels Països Catalans: les obres públiques, la sardana, els rius i els seus

afluent, la pedagogia del futur, Montserrat, els clubs de futbol i la medicina preventiva. Però el debat sobre l'existència i consistència dels Països Catalans en tant que *comunitat cultural*, o no va existir, o jo no el recorde. I em fa tot l'efecte que, en els anys que han passat, aquesta “discussió profunda” que reclamàvem des de l'antropologia, i que semblava tan urgent i necessària, no ha tingut lloc de la manera que esperàvem. O que els seus resultats, en termes de definició d'una “comunitat de cultura” més o menys coincident amb la *societat* i el *territori* dels Països Catalans, no han estat els que suposàvem que havien de ser.

Partíem, en efecte, de la hipòtesi de l'existència d'uns “trets *unificadors* i *identificadors* comprovables” a nivell objectiu, els quals al seu torn postulaven “l'existència d'unes estructures comunes i diferenciadores” pròpies i distintives d'aquesta comunitat cultural. Però ningú, després, no ha sabut impulsar o portar endavant els estudis, metodològicament consistents, que haurien validat o invalidat aquella hipòtesi. No parlo de la multitud d'assaigs sobre els més diversos aspectes i dimensions de la “cultura catalana”, o sobre la major o menor catalanitat cultural dels valencians, per exemple. Ni de la florida de monografies sobre els racons més ignorats de les nostres societats medievals, tradicionals o modernes. Parlo d'aquells treballs, més ambiciosos i més delicats, que haurien aclarit si són reals o no aquells “trets identificadors” i aquelles “estructures comunes” discernibles com a *catalanes* en el sentit més extens de la paraula, és a dir realment compartides per les poblacions històriques i actuals de Catalunya, el País Valencià i les Illes. Aquella pregunta, fa vint anys, responia a una necessitat ben viva: la de saber “com som” i “què som” després de tants avatars històrics. I saber també si, després que la història ens ha allunyat durant tants segles, encara som tots “els mateixos”. Suposàvem que l'antropologia i les altres ciències socials no passarien molt de temps sense donar resposta a aquests interrogants. I la nostra suposició era, com tantes altres, excessivament optimista.

Quant a la trajectòria dels altres àmbits del Congrés (Ordenació del Territori, Estructura Sanitària, Turisme, Dret, Esports i lleure, etc.) en tant que parts o components de la *cultura catalana*, he de confessar la meua perfecta ignorància.